

Recenzje

Aneta M. Sokół

„Słowo i Myśl. Przegląd Ewangelicki 2.0” 2021, nr 2 (137).

Najnowszy numer „Słowa i Myśli” poświęcony został kulturze ewangelickiej – formom jej przekazu, sile oddziaływania i podstawom biblijnym przewartościowanym w czasach Reformacji, reinterpretowanym także w okresach późniejszych. W przedmowie redaktor naczelna periodyku, dr hab. Małgorzata Grzywacz zaznacza, że być może jest to temat niewyczerpany, ale na pewno wart dogłębnego przemyślenia. I tym razem redaktor naczelnej udało się zaprosić grono autorów, którzy odśladają różne aspekty tytułowego zagadnienia, widzianego poprzez pryzmat indywidualnych zainteresowań badawczych czy zgromadzonej wiedzy. Małgorzata Grzywacz dodaje, że kultura ewangelicka zawsze wyrasta z „troski o Kościół i obecność Chrystusa w naszym życiu”. Jak starają się udowodnić autorzy, buduje wspólnotę ludzi wierzących kierujących się chrześcijańskim drogowskazem oraz przekazuje cenne duchowe wartości kolejnym pokoleniom. Najnowszy numer pokazuje także, w jaki sposób kultura cyfrowa, w której obracamy się coraz śmielej, może wzmacniać nasz wspólnotowy przekaz o przeszłości, konfesyjną narrację, chęć kreowania świata zgodnie z naszą wiarą i odpowiedzialnością. Nie brakuje na to przykładów, które łączą przeszłość, współczesne jej interpretacje i wyzwania przyszłości postrzegane w różnych ujęciach i kontekstach.

137. numer SiM rozpoczyna swoim tekstem ks. Marcina Liberacki, proboszcz parafii wołyńskiej, której częścią jest filiał w Byczynie wraz ze swoim zabytkowym kościołem. Artykuł przede wszystkim poświęcony został byczyńskim witrażom znajdującym się w kościele ewangelickim, poddawanych obecnie rekonstrukcji i renowacji przy wsparciu wielu instytucji zajmujących się ochroną zabytków. Jak podsumowuje autor, ewangelickie witraże są „świadkiem minionej bogatej historii Byczyny i jej mieszkańców”, dlatego też w ich ocalenie zaangażowało się wiele podmiotów. Historię witraży poznajemy na tle reformacyjnej przeszłości tych terenów, gdzie luteranizm dosyć szybko rozprzestrzenił się wśród polskiej ludności, a sama Byczyna stała się ostoją polskiego luteranizmu na tych ziemiach. To kolejna na łamach pisma odsłona Polski luteranckiej, która przypomina o bogatych tradycjach ewangelickich w różnych częściach kraju.

Jak w każdym poprzednim numerze tytułowy temat poprzedza słowo duszpasterskie. „Głos troski o Kościół i jego wzrost” – to skierowanie naszej uwagi ku doświadczeniom apostoła Pawła, abyśmy w ich kontekście spojrzeli na sytuację w naszym Kościele, na naszą odpowiedzialność za Kościół i jego obecny wzrost. Przypominając o misji apostoła w korynckim zborze ks. Grzegorz Brudny pokazuje, na czym powinna polegać jedność wspólnoty chrześcijańskiej, nie tylko w czasach biblijnych, nie tylko w dawnym korynckim zborze, ale także współcześnie. List apostoła Pawła do tamtejszej wspólnoty nabiera szczególnej aktualności w obliczu zrównania praw kobiet i mężczyzn w pełnieniu służby w Kościele luteranckim w Polsce. Czego nas uczą słowa apostoła, jak powinniśmy odczytać jego przesłanie?

Dr Łukasz Barański zaprasza nas do zastanowienia się, na czym polega luterancka tożsamość. Przedstawia dwa przeciwstawne modele tej tożsamości ukształtowane już w czasach Reformacji – model otwarty, dążący do dialogu z innymi oraz – zamknięty w swojej doktrynie, izolujący się od świata, pielęgnujący poczucie własnej wyższości, „tworzący z własnego wyznania wiary ekskluzywny przyczółek nieba na ziemi”. „Który model tożsamości jest bliższy współczesnym luteranom?” Na czym polega dojrzała tożsamość wiary? Jaką rolę może pełnić afirmacja w budowaniu tożsamości wyznaniowej? W artykule znajdziemy nie tylko odpowiedzi na przytoczone pytania, ale także wiele refleksji dotyczących naszego rodzimego luteranizmu, przyjmującego różne postawy obronne w większościowo katolickim społeczeństwie. Może zapomnieliśmy, jak ważną rolę w budowaniu wyznaniowej tożsamości odgrywa wewnętrzna wolność chrześcijańska, którą odkrył

Reformator, która powinna określać nasze bycie w świecie. Może „*wolność, pasja i zaangażowanie w miejsce doktrynerstwa?*”

Zasadniczy temat numeru rozpoczyna Artur Michalski artykułem „Jak zdefiniować kulturę ewangelicką w naszych czasach... Kilka uwag praktyka”. Autor przedstawia inicjatywy, projekty, osiągnięcia Ewangelickiego Stowarzyszenia Kultury, które powstało dla ocalenia pamięci o Matce Ewie, ewangelickiej diakonisie, założycielce ośrodka „Ostoja Pokoju” w Miechowicach, która przez całe swoje życie wspomagała ubogich i potrzebujących. Za dokumentalnym filmem o coraz bardziej rozpoznawalnej Bytomiance szły wystawy, ekspozycje, przedstawienia, „*wirtualne spacer po zabytkach polskiego protestantyzmu*”, projekty przypominające także innych ewangelików i ich osiągnięcia. Dzieliąc się doświadczeniami z kilkuletniej działalności współzałożyciel stowarzyszenia pokazuje wciąż poszerzający się zakres ewangelikalistów, do których należą także zabytki, artefakty czy symboliczne miejsca związane z konfesyjną, ale także z polską historią.

Wschowa to miasto historycznie związane z Wielkopolską, dawna stolica ziemi wschowskiej, które na kilka stuleci stało się ważnym ośrodkiem luteranizmu. Marta Tatiana Małkus opisuje zabytki zachowane w przestrzeni tego miasta świadczące o minionej świetności wschowskich luteranów, wraz z najbardziej znaczącym – ewangelickim kościołem imienia Żłóbka Chrystusa („Wschowski Syjon – miejsce do odkrycia”). Poznajemy historię powstania świątyni, zaangażowanie wiernych w jej budowę, specyfikę wystroju wnętrza, ale także powojenne tragiczne losy tego zabytkowego miejsca. Podziw budzą również do dzisiaj zachowane resztki cmentarza ewangelickiego, gdzie spoczywają szczątki wielu znamienitych rodzin wschowskich.

Dalsze teksty przenoszą nas ku czasom współczesnym. Aneta M. Sokół w nawiązaniu do wcześniejszego artykułu na łamach SiM przybliży dorobek ewangelickiego wydawnictwa „Głos Życia”, założonego przez proboszcza parafii katowickiej ks. Tadeusza Szurmana (1954-2014), zarazem biskupa diecezji katowickiej. Po śmierci swego założyciela parafialne wydawnictwo opublikowało kilka następnych tytułów, tak jak poprzednie dotyczących przede wszystkim górnośląskich tradycji wyznaniowych, przywracających pamięć o ewangelikach i ich dziedzictwie na Śląsku. To zarazem jedno z kilku wydawnictw założonych przez parafie ewangelickie po przemianach ustrojowych. Z kolei Władysława Magiera zaprasza nas do świata muzyki przedstawiając orkiestrę powołaną przy parafii ewangelickiej w Goleszowie w 2012 r. („Jedyna taka w Polsce – orkiestra Artis i jej dokonania”). Poznajemy twórcę goleszowskiej orkiestry „Artis” – Jean Claude’a Hauptmanna, dyrygenta znanego m.in. z występów u boku Zespołu Pieśni i Tańca „Śląsk”, a także goleszowianina z wyboru. Autorka ukazuje także drogę muzyczną orkiestry Artis występującej pod batutą swego założyciela, przybliży również czytelnikom dorobek i repertuar orkiestry, wyrastającej z ewangelickich tradycji muzycznych ziemi cieszyńskiej.

Do parafialnych inicjatyw dołączyła ponadto warszawska parafia, która jest wydawcą audiobooka „Pamiętnik matki i córki z 1863 roku”. Maria Chmiel prezentuje zachowany XIX-wieczny pamiętnik obecnie wydany w postaci do słuchania, spisany przez przedstawicielki jednej z warszawskich rodzin ewangelickich zaangażowanych w powstanie styczniowe („A myśmy wtedy nie mogli być inni..., czyli niezwykła książka do słuchania”). Ten wspomnieniowy przekaz udostępniony teraz na nowoczesnym nośniku pokazuje wizerunek kobiet ewangelickich, ich doświadczenia, jak również represje popowstaniowe, które nie ominęły autorek. Jest on na pewno świadectwem zaangażowania warszawskich ewangelików, którzy opowiedzieli się po stronie polskiego zrywu niepodległościowego.

„Krótka historia zjazdów przewodników ewangelickich” – kolejna autorka opisuje inicjatywę, która łączy przewodników turystycznych ze środowiska ewangelickiego. Jak podkreśla Władysława Magiera, zarazem uczestniczka spotkań odbywających się od 22 lat, przewodnicy ewangelicy propagują wśród turystów wiedzę o pamiątkach i miejscach związanych z historią własnego Kościoła, na ogół mało znanych lub nieznanymi w społeczeństwie. Artykuł przedstawia historię zjazdów organizowanych corocznie w różnych miejscach, integrujących przewodników, będących nie tylko przyjemną formą spędzenia czasu, ale także miejscem wymiany doświadczeń oraz pogłębiania wiedzy o zabytkach związanych z konfesyjną przeszłością. W sposób szczególny Władysława Magiera zatrzymuje naszą uwagę na ewangelickich zabytkach Śląska Cieszyńskiego, które niejednokrotnie miała okazję prezentować turystom.

W dalszej kolejności przyglądamy się wybranym utworom literackim, a dokładniej powieściom luteranckiej pisarki z Wisły, której kolejne książki – od debiutanckiej „Mocniejsza niż śmierć” (2013) – cieszą się dużą popularnością wśród czytelników. Autorka artykułu omawia powieściowy dorobek Lidii Czyż pokazując tematykę jej kolejnych utworów, powieściowych bohaterów, siłę oddziaływania podejmowanych wątków. Ukazane zostało również, w jaki sposób książki wiślańskiej pastorowej są promowane, w jaki sposób

istnieją w przestrzeni wirtualnej, na Facebooku oraz w innych serwisach internetowych (A. M. Sokół, O powieściach Lidii Czyż”).

Rubryka „Protestanckie światy”, stale obecna w SiM, tym razem zaprasza nas do Bułgarii. Absolwentka poznańskiej bułgarystyki, Aleksandra F. Michalska, przybliży dzieje protestantyzmu na terenach państwa bułgarskiego. Protestantyzm zaznaczył swoją obecność także w tej części Europy pomimo tradycji prawosławnych, jak też kilkunastowiecznego panowania muzułmanów nad ludnością bułgarską. Jak się będziemy mieli okazję przekonać, misje protestanckie, szczególnie prowadzone przez metodystów, odegrały ważną rolę w propagowaniu i tłumaczeniu Pisma Świętego na język bułgarski. To przybywający protestanccy misjonarze wpłynęli na odrodzenie narodowe Bułgarów w XIX w., mobilizowali ludność bułgarską do walki o wyzwolenie spod muzułmańskiej niewoli. Dzięki protestantom rozwijało się również tamtejsze szkolnictwo, oświata oraz rodzime piśmiennictwo („Misja protestancka w wielokulturowej Bułgarii i jej rola w odrodzeniu narodowym”).

W zakończeniu numeru poznajemy dzieło ewangelickich diakonis, które prowadziły swoją działalność w Koszalinie. Iwona Sławińska przede wszystkim przedstawia wizerunek przełożonej koszalińskich diakonis – Berthy von Massow (1872-1945), jej zaangażowanie w budowę koszalińskiego szpitala, który przez kilkadziesiąt lat swego funkcjonowania niósł pomoc potrzebującym. Ewangelickie diakonisy ze Zgromadzenia Salem zapisały się w historii miasta, swoją ofiarną służbą wspomagały mieszkańców do końca II wojny światowej, do tragicznych wydarzeń związanych z wkroczeniem wojsk radzieckich. Autorka opisuje również, jak po latach zapomnienia Bertha von Massow została upamiętniona w przestrzeni miasta. Współcześni mieszkańcy mogą poznać sylwetkę diakonisy, „koszalinianki z wyboru”, związanej z przeszłością miasta.

W najnowszym numerze SiM przyglądamy się ewangelickiej sztuce, muzyce, literaturze, a także różnym kulturotwórczym strategiom zmierzającym do upowszechniania wspólnego dziedzictwa oraz lokalnego bogactwa luteriańskiej diaspory. Do propagowania tego dziedzictwa wykorzystywane są zarówno nowoczesne technologie, wirtualne możliwości przekazu, jak też bardziej tradycyjne formy upowszechniania wartości religijnych i kulturowych. Dostępny internetowo periodyk zaprasza do pochylenia się nad różnymi aspektami konfesyjnych osiągnięć ukazując różne odsłony ewangelickiej kultury, łączącej przeszłość z dniem dzisiejszym, z kreowaniem nowych standardów i symboli. W tym spojrzeniu nie mogło zabraknąć refleksji na temat luteriańskiej tożsamości, która powinna stanowić punkt odniesienia dla każdej formy naszej aktywności i relacji międzyludzkich.

Periodyk jest bogato ilustrowany – ilustracje towarzyszą artykułom, na samym końcu dodatkowo zaprezentowane zostały zachowane w Wschowie zabytki, kościoły, nagrobki. Przy końcu numeru znajdziemy biogramy autorów.

Najnowszy numer SiM (2/2021) dostępny jest pod linkiem:

<https://drive.google.com/file/d/1JcBRMHqtFaJLGd6QP6bzmhAeXwk4v9L9/view>.